

3.6.2. A környezeti nevelési program

Környezeti nevelés törvényi háttere, környezet- és természetvédelmi jogszabályok:

Az **Alkotmány** környezetvédelemmel kapcsolatos paragrafusai:

- 8. § A Magyar Köztársaság elismeri az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait, ezek tiszteletben tartása és védelme az állam elsőrendű kötelessége.
- 16. § A Magyar Köztársaság különös gondot fordít az ifjúság létbiztonságára, oktatására és nevelésére, védelmezi az ifjúság érdekeit.
- 18. § A Magyar Köztársaság elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.
- 70. § A Magyar Köztársaság területén élőknek joguk van a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez.

Környezetvédelmi törvény (1995. évi LIII. Törvény a környezet védelmének általános szabályairól):

- A törvény 54. § 1. cikkelye szerint „minden állampolgárnak joga van a környezeti ismeretek megszerzésére és ismereteinek fejlesztésére”.
- A nevelés állami és önkormányzati feladat. Legfontosabb dokumentumaként a NAT-ot, a Nemzeti Környezetvédelmi Programot (illetve annak részeként a Nemzeti Környezet-egészségügyi Akcióprogramot) említi.

A **Természetvédelmi törvény** (1996. évi LIII. Törvény):

- Kimondja, hogy a természeti értékeink védelme, a természetvédő szemlélet kialakítása elsődleges állami feladat.

Nemzeti Környezetvédelmi Program (a Kormány 2031/1998. határozata) helyzetértékelése szerint:

- „A környezetvédelemben felmerülő problémák jelentős része vezethető vissza arra a tényre, hogy Magyarországon még nem megfelelő szintű a környezeti tudatosság foka. A lakosság ismeretei a környezetről, a környezetvédelemtől, annak megóvásáról hiányosak, és többnyire nem megfelelő színvonalúak.”. A társadalmi részvétel és tudatosság erősítésében kiemelkedő szerepe van a közoktatási, felsőoktatási és kulturális intézményekben folyó tevékenységnek.

1999-ben elkészült a **Nemzeti Biodiverzitás Stratégia**, a Globális Környezeti Alap és az UNEP (ENSZ) támogatásával. Az akcióprogram elkészítését az 1992-es Rió de Janeiróban megrendezett Környezet és Fejlődés Konferencián aláírt -általunk 1995-ben ratifikált biodiverzitás egyezmény- tette feladatunkká.

- E szerint minden államnak joga és kötelezettsége megőrizni saját természeti értékeit.

A 2000. évi **Hulladékgazdálkodásról szóló XLIII. Törvény**:

- 54. §-a kimondja: hogy a **Kt.** 54-55. §-ában foglaltak alapján a hulladékgazdálkodással kapcsolatos ismereteket oktatni kell, azok a Nemzeti Alaptanterv részét képezik.

A Nemzeti Köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény szerint:

- Kiemelt hangsúlyt kell fektetni a NAT kiemelt közös követelményeire, köztük a környezeti nevelésre.
- 41. § 6. pontja szerint az iskola „felderíti a gyermekek és tanulók fejlődését veszélyeztető okokat, és pedagógiai eszközökkel törekszik a káros hatások megelőzésére, illetőleg ellensúlyozására. „A környezet ismeretén és személyes felelősségen alapuló környezetkímélő magatartás egyéni és közösségi szinten egyaránt legyen a tanulók életvitelét meghatározó erkölcsi alapelv.”

A Nemzeti Alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 243/2003. sz. kormányrendelet:

- Kiemelt fejlesztési feladatként definiálja a környezeti nevelést. 1998. és 2003-ban kiadták a Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia c. kiadványt, ami megfogalmazta a közeljövő fontosabb feladatait.

Környezeti nevelési program:

Az iskola környezeti nevelés alapja a fenntarthatóságra nevelés szemlélete. Napjainkban a közbeszédben gyakran hallunk a fenntartható fejlődésről. Ennek az élet minden színterén meg kell mutatkoznia: szociális, gazdasági, ökológiai, politikai területeken is. Ezért tartjuk fontosnak az ökoiskolai hálózathoz/programhoz való csatlakozást.

A fenntarthatóság szemléletének elsajátítását, ideológiájának megismerését az oktatási intézményben kell elkezdni. Ennek érdekében nem csak hatékony tanulási, tanítási stratégiákat kell kialakítani, hanem az iskola tanórákon kívüli életében is számos lehetőséget kell erre biztosítani.

Az intézmény tantestülete célul tűzi ki, hogy a környezeti nevelés részét képezzék a fenntarthatósággal kapcsolatos jelenbéli helyi-, és globális események, az ENSZ Fenntarthatósági Fejlődési célok elérését segítő feladatok, a jövő generációk iránti felelősség, a felelős családtervezésre nevelés.

Iskolánk egy kisvárosban található, folyó parton, nagy parkkal és udvarral rendelkezik, Natura 2000 terület mellett. Diákjaink helyiek és környékbeli kisebb településekről származnak. Részben ezek az adottságok határozzák meg az iskolai munkánkat, környezeti nevelési stratégiánkat.

Célunk, hogy olyan diákok hagyják el iskolánkat, akik az itt szerzett ismeretekkel komplex módon tudnak tekinteni a természet, az ember és a világ dolgaira. Mind a tanórákon, mind a tanórán kívüli tevékenységek folyamán szeretnénk megismertetni a gyerekekkel a természetet. Szeretnénk őket megtanítani arra, hogy keressék a természetben tapasztalt jelenségek okait, kutassák a köztük lévő összefüggéseket. Tudatosítani akarjuk az emberi tevékenység környezet- és természetkárosító hatásait, valamint azt a törekvést, amely bioszféra megőrzését igyekszik elérni. Így válhatnak a gyerekek majd tudatos környezetvédővé, a természetet féltő, óvó felnőtteké, akik minden napjaikban is igénylik, elvárják a fenntartható, környezetbarát eszközök és eljárások használatát. Hosszú távú célunk, jövőképünk, hogy környezettudatos állampolgárrá váljanak tanítványaink.

Ennek érdekében szeretnénk elérni, kialakítani:

- A környezettudatos magatartást és életvitelt.
- A személyes felelősségen alapuló környezetkímélő magatartást és életvitelt.
- A környezet természeti és épített értékei iránti felelős magatartást, annak megőrzésének és fenntartásának igényét, védelmét, a sokféleség őrzését.
- A rendszerszemléletet, globális összefüggését.
- Az egészséges életmód igényét, megismerni a módszereket.

Fontosnak tartjuk a célok eléréséhez szükséges készségek kialakítását, fejlesztését a diákokban, így:

- Problémamegoldó gondolkodást.
- Az ökológiai szemléletet, gondolkodásmódot.
- A szintetizálást és analizálást, mérlegelés és értékelés képességét.
- A problémaérzékenységet és a problémamegoldó képességet, az integrált megközelítést.
- A kreativitást.
- Az együttműködést, az alkalmazkodást, a toleranciát, támogatást és a segítséget.
- A vitakészséget, a kritikus véleményalkotást.
- Megfelelő kommunikációt és konfliktuskezelést, a kritikus médiahasználatot.
- Az állampolgári részvételt és cselekvést, felelősséget vállalni a „közös dolgainkért” - közöd?!

Ahhoz, hogy elérjük rövid és hosszútávú céljainkat:

- A tantestület tagjait el kell érni és meg kell nyerni a fenntarthatósági és környezeti nevelési céloknak.
- A tantestületnek belső és külső továbbképzés szervezése, a környezeti nevelési módszerek megismertetése- témanap, témahét szervezése- tudásbázis, óra- és projekt és feladatbank létrehozása.
- Szelektív hulladékgyűjtés fejlesztése, javítása-élelmiszerpazarlás csökkentése- a helyi természeti és épített értékek megismerése.

Hagyományok/ hagyományos programok:

- Jeles napokról megemlékezések.
- Múzeum-, és intézménylátogatások, terepi kirándulások folytatása.
- Osztályfőnöki órák környezetvédelmi témákban.
- Iskolai, nemzetközi projektek.
- Szelektív hulladékgyűjtés.
- Környezettudatos magatartás kialakítása és fenntartása.

A megvalósulás színterei:

Tanórai keretben:

- Szakórákon minden lehetőséget meg kell ragadni a környezeti nevelésre; a hétköznapi környezeti problémákat meg kell mutatni a szakórákon; ehhez interaktív módszerek kipróbálása (csoportmunka, kooperatív munka, problémamegoldó gondolkodást fejlesztő feladatok); természetvédelmi, ökológiai versenyekre felkészítés, a versenyek és vetélkedők keresése a témában

Tanórán kívül:

- A környezeti nevelést csak komplex módszerek segítségével lehet megvalósítani. Ezért fontos(enne) a tantárgyak közötti integráció, legalább néhány területen. Minden lehetőséget meg kell ragadnunk, hogy diákjainkban megfelelő képet alakítsunk ki az őket körülvevő világról. Lehetőségeink: terepi munka, kirándulás terepgyakorlatok, kézműves foglalkozások alkalmával, intézmény látogatások, versenyek, szakkörök, „iskolazöldítés- év osztálya”, „PAG-nap”, „jeles napok”, projektek, vetélkedők, tanórákon, kiállítások, projektek szervezése, diákcserék, a hétköznapi energiatakarékosság alkalmazása (ablakok zárása télen, lámpák lekapcsolása), részvétel természet- és környezetvédelmi civil és állami szervezetek munkájában., közösségi szolgálat.

Helyzetkép:

Az iskola:

Az iskola épületeinek állapota rossz, a homlokzati rész felújítása 2004-ben készült el. Az anyagi lehetőségek figyelembevételével az állagmegóvás folyamatos. A szellőztetés megoldott. A nyílászárók elég rossz állapotban vannak és a vizesblokkok is felújításra szorulnak. Az akadálymentesítés még nem valósult meg épületeinkben. Az energiatakarékos világítótestek cseréje indokolt. A gimnáziumi új épületben a nagy ablakfelületek miatt a természetes megvilágítás nagyon jó, viszont napsütésben nagy a hőség, télen viszont jelentős hővesztéséget okoz. Fűtésrendszerünk mára elavult, teljes felújítást-, lehetőség szerint cserét igényelne. A gimnáziumi épülethez tartozó zöld felületek elég nagyok, a parkosítás folyamatos. A gimnázium épülete aszfaltozott parkolóval rendelkezik.

Az iskolában környezeti vizsgálatokhoz megfelelő, alapeszköz-készlettel ellátott szaktantermi előadó és szertár áll a rendelkezésünkre.

Az iskola környezeti nevelési tevékenységének személyi feltételei:

Iskolánk környezeti nevelési tevékenységében részt vesz a teljes testület, valamint a technikai dolgozók is. Az iskola pedagógusainak rendelkezniük kell a színvonalas környezeti neveléshez szükséges ismeretekkel, módszertani kompetenciákkal, emellett személyes példamutatásuk is nagyon fontos nevelő tényező.

Az iskola technikai dolgozói rendszeres munkaköri tevékenységei közé tartozik több, a környezeti nevelési programokhoz kapcsolódó feladat. Igyekeznek környezetbarát technológiákat megvalósítani.

Adminisztratív és technikai dolgozók: támogatják a tanári munkát az egyes programok

háttérének biztosításával (adminisztráció, pénzügyi és pályázati elszámolások), ezenkívül biztosítják a programok tárgyi feltételeit (termek, folyosók, vizesblokk tisztítása és karbantartása).

A diákok a környezeti témákkal kapcsolatos ismereteiket a tanáraikkal való közös munka során tanórai és tanórán kívüli programok keretében sajátítják el. Fontos feladatunk, hogy kialakítsuk a tanulóknak a környezet tisztaságára való igényt, ezért bevonjuk őket környezetük szépítésébe, tisztán tartásába (tavaszi nagytakarítás, ügyeleti rendszer).

Az iskolai környezeti nevelés területén is nélkülözhetetlen a szülői ház és az iskola harmonikus együttműködése. Fontos, hogy a szülők is megerősítsék gyermekükben azt a környezettudatos magatartást, amit az iskola is közvetíteni kíván. Másrészt fontos a szülők szerepe abban, hogy az egyes környezeti nevelési programok (pl. osztálykirándulások) anyagi fedezetét a családok maguk biztosítsák.

Az iskolavezetés megteremti a lehetőséget a testület számára környezeti nevelési témájú továbbképzésen való közös részvételnek. Összehangolja a pedagógusok és a technikai dolgozók munkáját. Gondoskodik a technikai dolgozók rendszeres munkaköri tevékenységei közé tartozó iskolánk környezeti nevelési tevékenységéhez kapcsolódó feladatok ellátásáról és ellenőrzéséről.

Külső intézményekkel, civil szervezetekkel sokoldalú kapcsolatok építhetők ki. A különböző intézmények (múzeumok, kiállítóhelyek, NP stb.) meglátogatása,

Az iskola tárgyi erőforrásai:

Az iskola anyagi erőforrásai:

- Pályázatok nyújtotta anyagi lehetőségek minél szélesebb körű kihasználása.
- Helyi források bevonása.
- Alapítványok nyújtotta lehetőségek.

Rövid távú célok, feladatok:

Rövid távú célok	Feladatok	Sikerkritériumok
A környezeti nevelés az oktatás és nevelés valamennyi területén jelenjen meg!	A helyi tantervben műveltségi területenként és a tanmenetekben is konkrétan jelöljük meg a feladatokat és az alkalmazni kívánt módszereket	Az iskolai élet egészét átfogó környezeti nevelés valósul meg: átdolgozott tanmenetek, több környezeti nevelési tartalom a tanórákon, változatosabb tanítási, tanulássegítési módszerek.
Erősítsük meg a tantárgyközi kapcsolatokat, hogy a tanulók egységben lássák az egy témához tartozó ismereteket!	Projekt kidolgozása (pl. „Belefulladás a hulladékba!”, „Egy pohár víz”, Védni kell”)	A széttagolt ismeretek rendszerszemlélettel összekapcsolódnak, egyre több tanuló vesz részt tanulási projektekből, a gyerekek örömmel készülnek

		a következő projektekre.
A pedagógusok, a felnőtt dolgozók és a szülők személyes példájukkal legyenek a környezettudatos életvitel hiteles terjesztői!	Képzések, továbbképzések, szülői értekezletek tartása az adott témában.	A felnőttek rendelkeznek mindazon ismeretekkel, szakmai hozzáértéssel és személyiségvonásokkal, amelyek a környezettudatosság alakítása során mintaként szolgálnak. Egyre több szülő, tanár vesz részt a programokon. Az iskolai programok tervezésekor szempont, hogy a lehetőségekhez képest minél környezetkímélőbb legyen a program.
Az iskola tisztaságának javítása, a szemét mennyiségének csökkentése	Szelektív hulladékgyűjtés, papír, elem, akkumulátor, folyamatos gyűjtése, tárolásának és elszállításának megszervezése. A diákok figyelmének folyamatos felhívása az osztálytermek tisztán tartására, valamint napi rutinfeladattá tenni a tanítás után a padok kitararítását.	Javul az iskola tisztasága. A tanulók és az iskola dolgozói szelektíven kezelik a hulladékot. Csökken az elszállított szemét mennyisége. Kevesebb a csomagolási hulladék a szemetesben.
Takarékoskodás a vízzel és a villannyal.	Rendszeres, majd alkalmankénti ellenőrzések. Mérések, számítások, következtetések. A helyes vásárlói szokások kialakítása.	Nem lesznek nyitva felejtett vagy csöpögő csapok, égve felejtett villanyok. Észrevehetően csökken az iskola víz- és villanyszámláján szereplő összeg.
A tanulók ismerjék meg szűkebb környezetüket, lássák az értékeket, problémákat, ápolják a hagyományokat!	A természetben, környezetben végzett szemlélődés, vizsgálódás, kutatómunka, kiállítások, vetélkedők, előadások szervezése.	Ha ismeri környezetét, jobban szereti, kötődik hozzá és jobban megóvjá
Legyenek a tanulók környezetük, szülőföldjük védelmezői!	„Örökbefogadási” akciók, egy-egy fát, területet, stb., amihez rendszeresen	Változik az osztály közvéleménye, morálja. Beszélgetéseken,

	visszajárnak, figyelik változásait, gondozzák. Faültetés, téli madáretetés.	osztályfőnöki órákon, kirándulásokon egyre többször téma a szülőföld értékei. A tanuló kötődik környezet egy darabjához, és ezen keresztül átérzi környezetünk megóvásának fontosságát.
Fejlesszük a tanulók problémamegoldó gondolkodásmódját, az önálló ismeretszerzés képességét, megalapozva az élethosszig tartó tanulást!	Lehetőség szerint „Zöld sarok” kialakítása az iskolai könyvtárban, szakkönyvek, folyóiratok, videó anyagok és CD-k beszerzése, internet hozzáférés biztosítása valamint rendszeres beszélgetések tanórán kívül is tanár –diák között.	Egyre több gyerek kér feladatot, tart kiselőadást, tudja használni a szakirodalmat.

Módszerek, tanulásszervezési formák:

Környezeti nevelési tevékenységeink során a következő módszereket és tanulásszervezési formákat alkalmazzuk:

- A tanítási órák klasszikus módszerei.
- Kooperatív tanulási technikák.
- Osztálykirándulások.
- Múzeumlátogatások.
- Terepgyakorlatok (megfigyelések, mérések).
- Aktív, kreatív munka (veszélyes hulladékok gyűjtése, rend- és tisztasági verseny).
- Játékos feladatok (drámapedagógiai, szituációs, kombinációs).
- Szakköri foglalkozások.
- Tanulmányi versenyek.
- Környezetvédelmi témanapok rendezése.
- Környezetvédelemre épülő játékok (szituációs, memória és kombinációs játékok).
- Művészi kifejezésre épülő módszerek (műalkotások, rajz, film, zene, vers, próza).
- Iskolák közötti tapasztalatcsere.

Környezeti nevelés tantárgyi keretek között:

Környezeti nevelés a tanórákon:

- A környezeti nevelés alappillérei a természettudományi tantárgyak: biológia, földrajz, fizika, kémia, matematika. E tantárgyak tanulása során szerzi a tanuló a természetre vonatkozó ismeretek, összefüggések, kölcsönhatások sokaságát. Védni, szeretni csak azt lehet, amit ismerünk. Környezetünk élővilágának ismerete nemcsak tananyag, hanem a szemléletformálás fontos eszköze is. A természettudományos gondolkodás kialakításához ezen tantárgyak komplexitása szükséges.
- A társadalomtudományi tantárgyak feladata, hogy a társadalomszerveződés, valamint az emberi viselkedés és kultúra irányából közelítse meg a kérdést. A környezeti válság megoldása nem képzelhető el a jelenlegi társadalmi viszonyok meghaladása nélkül. A korábbi döntések elemzése segíti a jelenben való eligazodást, növeli a jövő iránti felelősséget. Ezek a tárgyak útmutatást adnak a környezeti gondok felismeréséhez és megoldásához, a közügyekben való részvételhez.
- A humán tárgyak feladatai közé tartozik az is, hogy bemutassák a fogyasztói modell helyett javasolt utakat, a környezeti válság kezeléséhez és megoldásához szükséges világképet, erkölcsi értékrendet, valamint a rendelkezésre álló gazdasági és jogi eszközöket.
- Az anyanyelv, idegen nyelvek és a matematika oktatása során a környezeti nevelés lehetősége lehet például: újságcikkek elemzése, fordítása, amelyek környezeti problémákkal, azok sikeres megoldásával foglalkozik, szituációs játékok játszása, a megszerzett ismeretek környezetvédelmi szakterületen való alkalmazásának bemutatása, illetve ilyen témájú gyakorlati példák alkalmazása. Az idegen nyelvi órák más kultúrterületeken bevált környezeti nevelési módszerek, formulák elsajátításában, megismerésében segédkezhetnek cikkek, írások, művek tanórai fordításával, elemzésével.

A programok részeit képező tevékenységeket együttesen, a program szintjén érdemes vizsgálni és minősíteni.